

A POZSONYI HÍDFŐ VÉDELME 1809-BEN.

Az 1894-ik évi hadtörténelmi pályázaton *megdícsért* pályamunka.

ELSŐ KÖZLEMÉNY.

Egy rajzmelléklettel.

Az 1809-ik évi május hó 6-án a következő legfelsőbb rendelet érkezett Budára, a magyar nemesi fölkelő hadsereg főparancsnokságához:

«Ama czélszerű intézkedésekre vonatkozólag, a melyeket Kedvességték a Győr melletti erődítő munkálatokat illetőleg tett, nincsen semmi megjegyzésünk.

Egyidejűleg azonban Pozsony mellett, alkalmas helyen, egy hídfő volna építendő, mihez azonnal hozzá kell fogni. Kedvességték bízva meg ezzel vezérkari főnökét s hagyja meg neki, hogy a munkát siettesse.»

A magyar fölkelő hadsereg vezérkari főnöke, *Gomez* altábornagy, még ugyane napon parancsot adott *Cholich Pál* vezérkari századosnak, hogy azonnal utazzék Pozsonyba, s ott egy hídfőt építsen; egyúttal utasította a vármegyét, hogy 3000 munkást bocsásson rendelkezésére; meghagyta ezután *Cholich* századosnak, hogy a munkával siessenek s neki a munkások és kémek díjazására 6000 frtot adott, megjegyezvén, hogy a kémek jutalmazásánál nem kell takarékoskodni; a jövőre nézve pedig újabb pénzbeli támogatást ígért. Ismételten tanácsolta továbbá, hogy a kompra kiválóan ügyeljenek s azt minden este a Duna bal partjára szállítsák, s ugyancsak a bal partra hozzák a csónakokat is, melyek a Dunán s

annak mellékágain található. Cholich mellé Hartlieb főhadnagyot osztották be szolgálattételre.

Cholich százados már május 9-én tette első jelentését Gomez altábornagynak, tudatván, hogy 8-án Pozsonyba érkezett és azonnal terepszemlét tartott.

E szemle alapján jelentette, hogy a terepviszonyok nem felelnek meg teljesen ama tervnek, melyet neki Budán kézbesítettek. Az 1809-ik évi január 26-án ugyanis a jégzajlás alkalmával a ligetfalu-wolfsthalai úttöltés áttörtetett, Pozsony nagy része elárasztatott s a víz Ligetfalut egészen elöntötte. Az út több helyen van áttörve; a legnagyobb útrész ott sodortatott el, a hol az út a Dunaligetet elhagyva déli irányban a ligetfalusi templom felé kanyarodik. Az árvíz megszűntével Ligetfalu és a Dunaliget közt, ez utóbbi mentén 20—40 m. széles folyóág keletkezett (l. a rajzmeliékleten 5—5), mely lejjebb az orosvári ággal egyesült és a melyen Cholich kapitány, terepszemléje alkalmával, csak csónakon tudott átkelni.

Eme víz által a mögötte emelt sáncz természetes és nem csekély jelentőségű megerősítést nyert, mert a víz a sáncz megközelítését az arcvonalban megnehezítette és védő erejét tetemesen növelte.

Eme körülmény, valamint az is, hogy május 9-én csak 250 munkás jelent meg, további 500 munkást pedig május 10-ére is pusztán csak kilátásba helyeztek, nemkülönben azon hír, melyet egy magasrangú személyiség, Pozsonyon keresztül utazva, hozott s mely szerint egész hadseregünk a Duna bal partján áll, — tehát Pozsonynál senki sem fog átkelni — arra az elhatározásra indították Cholichot, hogy az erődített vonalat a víz-áttörés mögött emelje és a sánczokat tovább Ligetfaluig ki ne terjeszsze, miáltal szabad áttekintés, jó csatlakozás és tágas tér volt nyerhető s e mellett meg volt adva a lehetőség, hogy gyülekezés esetén, ha tudniillik a hídfőből támadás tervezetnék, nagyobb seregstet is fedezest nyerjen.

A hír, hogy az egész hadsereg állítólag a Duna bal partjára már átvonult, kiváló figyelmet érdemel s hogy ez ügyet a tényeknek megfelelően vizsgálhassuk, szükséges, hogy a hadviselő felek 1809. évi ápril és május havi helyzetét megismerjük, mert ez volt a hídfő-építés tulajdonképeni indító oka.

Az 1809. évben Ausztria úgyszólván egész Európával harczban állott. Hónapokon át minden oldalról idegen hadseregek vették

körül s a monarchia, bár önmagára hagyatva, csupán lakosainak patriotizmusára és hadseregének odaadó hűségére volt utalva, mégis rendkívüli ellenálló erőt tanúsított. Hadserege három hadszínhelyen aratott fényes győzelmeket; oly jelenség volt ez, mely az előítélet nélkül gondolkodó embert méltó bámulatba ejthette.

Franciaország, szövetségeseivel: a rajnai szövetséggel, az olasz királysággal és a varsói nagyhercezséggel, már áprilisban hadat izent Ausztriának; május 4-től kezdve a szövetségeseket még Oroszország is támogatta.

A rajnai szövetség hadai a háború kezdetén a francia hadsereggel együtt a délnémetországi hadszínhelyen küzdöttek, míg az olasz csapatok Velenczeben harczoltak. Az Aspern melletti csata után az olasz csapatok már a Morva-mezőn és Magyarországon is küzdöttek. A lengyel és az orosz csapatok hadseregünket a varsói nagyhercegségben és Galicziában foglalkoztatták.

Maga a rajnai szövetség 115,000 katonát állított Napoleon táborába; bár a francia haderők egy része Spanyolországban küzdött, mindannak daczára 197,000 ember és 331 ágyú állott Napoleon rendelkezésére — az olaszokat nem is számítva; e tekintélyes hadi erőt Napoleon a délnémetországi hadszínhelyen összpontosíthatta, míg Ausztria, leszámítva a Tiroiban, Itáliában, Dalmáciában és Galicziában küzdő csapatokat (90,000 ember és 270 ágyú), csak 175,000 embert és 518 ágyút állíthatott Napoleonnal szemben.

Az osztrák főereg, *Károly főherceg* vezérlete alatt, április hónapban Bajorországba benyomult és elérte a Regensburgtól délre fekvő vidéket; azonban a szerencsétlen küzdelmek egész sora által kényszerítve, két részre oszolva, Ausztriába vonult vissza. Károly főherceg 90,000 emberrel a Duna bal partján Cham-Budweison keresztül, Hiller altábornagy pedig 40,000 emberrel a Duna jobb partján Linczen keresztül Bécs felé. A seregek egyesítése, ismételt akadályok miatt, csak május 8-án történhetett meg, oly módon, hogy e napon Hiller altábornagy Mautern mellett a folyam bal partjára kelt át, míg a generalissimus ugyane e napon Gratzen-Weitra mellett, Mauterntől 75 kmnyire, táborozott.

A hír, melyet Cholich százados május 9-én Pozsonyban kapott, hogy az összes csapatok a Dunán átkeltek, valónak bizonyult, s talán épen ez készítette arra, hogy az erősség tervezésénél tisztán

a védelmet tartsa szem előtt; ámbár az ellenkező okoskodás sem nélkülözne minden alapot. Mert ha az egész osztrák hadsereg a Duna bal partján, az ellenség pedig annak jobb partján áll, az osztrák hadseregnek, hogy a döntést előidézzé, a Dunán végre is át kellene kelni, s ez esetre egy hídfő építése ép oly szükséges, mintha a hadsereg csupán a tiszta védelemre szorítkozik.

Cholich százados bizonyos volt arról, hogy a kevés munkással, kik május 9. és 10-én rendelkezésére állottak, a hídfő építésével az ellenség megérkezése előtt el nem készül¹⁾; tudta ezt annyival is inkább, mert Masséna már május 10-én Bécsset elfoglalta, csapatai ennél fogva 12. vagy 13-án érkezhettek a hídfőhöz. Azonban legalább Ligetfalu elárko-lását megkezdhetette s ez által a további védelemnek használhatott.

Cholich nem láthatta előre május 8-án azon eseményeket, melyek néhány hét múlva bekövetkeztek és melyeknél fogva a hídfő építése védelem céljából kívánatosnak bizonyult. Ámde a viszonyok változása háború idején soha sincs kizárva s az illető tiszttől függ, mennyire tudja a rendelkezésére álló eszközöket fölhasználni, hogy az esetleg bekövetkező dolgokkal számolhasson. Egyetlen eshetőségre elkezülni csak akkor helyes, ha más eshetőség teljesen ki van zárva; ez azonban a Cholich századosra bízott föladatnál fönn nem forgott.

Bianchi vezérőrnagy véleménye szerint, a kire mint parancsnokra a hídfő védelme bízva volt, a Ligetfalu *előtti* erődítések nem igényeltek volna több munkát és nagyobb őrséget, mint a mennyit a falu mögötti Cholich százados által emelt sánczok kívántak. Különben, a ki a terepviszonyokat, melyek az akkori viszonyoktól alig különböznek, a hely színén vizsgálja, a vezérőrnagy nézetét helyeselni kénytelen.

Ámbár Cholich százados erődítményeinek tervét célszerűnek el nem ismerhetjük, enyhébb kritikát fogunk mondani Cholich munkájáról, ha figyelembe vesszük mindazt, a mi őt terve kivitelére készítette.

¹⁾ Több ezer munkást foglalkoztattak Komáromban a várépítésnél, a lakosság tekintélyes része fuvar-szolgálatot teljesített, élelmi szereket szállítván a hadsereg részére, végre a magyar fölkelés szintén számos munkabíró férfit szólított a táborba; ez volt a roppant munkáshiány oka.

Mint már előbb említettük, május hó 9-én láttak hozzá a munkához s első sorban egy tört vonalú sánczot (1—1) készítettek, a mely a Dunaligetet körülzárta; ez jobbról a Duna, balról az oroszvári ág által volt védve és előtte az át nem gázolható vízkiömlés (5—5) húzódott, kitünő védelmet nyújtván.

Tagadhatatlan, hogy ez volt a sánczvonala legnagyobb, de egyszerűen egyedüli előnye. Ellenben hátrányos volt: hogy a közbeeső Ligetfalu a szabad áttekintést gátolta; a sánczvonala, mely a baloldalon 500 lépésnyire kiszögellt, a jobb szárnyon ugyanannyira visszahúzódott; a sáncz több irányban könnyen meg volt támadható; a belső tér szűk volt, miért is a védő őrség nagyon összeszorult, és az ellenség ágyútüze ellen védve nem volt. A Duna két partja közt egyetlen komp¹⁾ közlekedett, melyre alig 500 ember fért el, minek folytán az egyetlen sikerült roham által az egész védő őrséget foglyúl ejthette volna.

A szerény eszközökkel megkezdett és csak lassan előre haladó munka már május 14-én félbeszakított.

A francia hadsereg egyik lovas hadosztálya, mely Montbrun parancsnoksága alatt állott, a hesseni gyalog dandárral egyesülve, már május 12-én a Lajta melletti Bruckig nyomult előre, hogy innen Hainburgig, illetőleg Magyar-Óvárig portyázzon. Néhány száz francia katona már május 14-én Hainburgba érkezett.

Mint hogy a Ligetfalu melletti munkálatok fedezésére csak két gyalog-század és egy lovas-szakasz fölött rendelkeztek, az építést be kellett szüntetni; a katonaságot és a munkásokat a folyam bal partjára szállították, a kompot pedig kikapcsolták.

Május 14-én este a sánczoknak még csak kis része volt készen s ez is igen tökéletlen vala. A mellvéd előtti árok csak helyenkint volt egy m. mély, a legtöbb helyen ennél sekélyebb; a mellvéd 1.2 m. magas volt, s ennél nem sokkal erősebb; a bal szárnyon a Duna felé hátrahajló oldal még alig volt megkezdve.

E közben az osztrák előcsapatok a Morva-mezőre érkeztek. A hadsereg-parancsnokság a nagyobb cselekvési szabadság érdekében kívánatosnak tartotta, hogy Pozsony mellett, a Duna jobb part-

¹⁾ A hajóhidat szétszedték s csak is a védelem folyamán néhány napra rakták össze.

ján, hídfő építtessék. Az átkelő pont megvédésére az 58. sz. Beaulieu gyalogezred és 3. sz. O'Reilly chevauleger ezred¹⁾ két százada, Hoffmeister tábornok vezénylete alatt május 16-án Pozsonyba küldött, a hová május 18-án ép abban az órában érkezett, midőn az ellenséges lovas osztagok hajók segélyével a folyamon átkelni készültek.

A Hoffmeister tábornok vezénylete alatt álló csapat, két gyalog zászlóalj és két lovas század, (összesen 2209 gyalogos és 213 lovas) visszaverte a francia lovasságot s azt egészen Wolfsthal, illetőleg Köpcsényig visszaszorította.

A következő napokon a hídfő őrségét az ellenség nem háborgatta; 20-án pedig az ellenség elhagyta Köpcsény és Wolfsthal vidékét; ennek magyarázata az, hogy Napoleon császár összes erejét a Lobau szigetnél összevonta, szándéka lévén az esetre, ha a Morva-mezőn ütközetre kerülne a dolog, seregét a Lobau szigetnél a Duna balpartjára vezetni.

Az Aspern melletti csata után, mely az osztrák hadseregnek fényes dicsőséget szerzett, Napoleon a Duna jobb partjára szállította hadserege egy részét, a másik részt a Lobau szigeten hagyta. A szigeten és Fischamendnél 35,000, Bécsnél 15,000—20,000 fő volt, míg Davoust tábornagy körülbelől 30—40,000 emberrel a Lajtához küldetett.

Hogy Napoleon aránylag oly kevés erőt hagyott Bécs előtt, ezt megmagyarázza azon körülmény, hogy a 8-ik francia hadtest (körülbelől 10,000 ember) az Aspern melletti csata után parancsot kapott, hogy Linczből Bécs felé vonuljon s így a Bécs melletti sereget megerősítendő volt, de másrészt pedig az, hogy a Győr mellett táborozó magyar fölkelő hadsereg erejét a francia főhadiszálláson úgy látszik túlbecsülték s ez indíthatta Napoleont arra, hogy a Lajtához tetemesebb erőket küldjön.

Tényleg azonban a magyar nemesi fölkelő hadsereg szervezésére, melynek ereje 104,000 gyalogosban és 23,000 lovasban állapítottatott meg, a rendelet csak ápril közepén adatott ki, miért is május harmadik hetében Győrnél nagyobb erő még nem igen állhatott s az addig szervezett csapatok sem voltak

¹⁾ Most a 8-ik dsidás ezred.

kellően begyakorolva, teljesen fölfegyverkezve és a szükségesekkel felszerelve.¹⁾

Napoleon bizonyára tudomást szerzett a tekintélyes magyar fölkelő hadsereg szervezésére vonatkozó tervekről, melyeket teljesen titokban tartani nem igen lehetett, de a francziák alig nyerhetek megbízható tudósítást arra nézve, hogy a tervezett hadsereg szervezése mennyire haladt előre. Davoust hadteste tehát csak elővigyázatból küldetett a Lajtához, s mert a francziák az ottan táborozó magyar fölkelő hadat sokkal erősebbnek gondolták.

Davoust három lovas hadosztályt küldött előre, egyet Bécs-Újhelyre, egyet a Lajta melletti Bruckba, és egyet Hainburgba, s ezzel a földérítő és biztosító szolgálatot olykép kezdeményezte, hogy az talán még ma sem lenne másképen folytatható.²⁾

Hainburg mellett *Lasalle* lovas hadosztálya állott, s ennek csapatai ütköztek össze legelőször a hídfő őrségével. A fiatal, alig 34 éves Lasalle tábornok minden alkalommal pontosan küldte meg jelentéseit Bessiéres tábornagynak, a tartalék-lovasság parancsnokának. E jelentések megvannak s az események ismeretére nagy fontossággal bírnak, mert Lasalle, a ki magának a francia lovasságnál dicső hírnevet szerzett, rendkívül nagy tevékenységet fejtett ki, s lovas hadosztályát oly ügyesen vezette, hogy eljárása a nagyobb lovassági testek vezetésére nézve még mai nap is követendő példa gyanánt szolgálhat.

Május 26-án érkezett Lasalle lovas hadosztálya Hainburgba

¹⁾ Közvetlenül az asperni csata előtt a Győr mellett táborozó magyar fölkelő kedsereg 4 gyalog zászlóaljából és 26 lovas századból állott, Mecséry altábornagy vezénylete alatt; Komáromban és a Vág partján Davidovich altábornagy állott 3 zászlóaljjal és 16 lovas-századdal; Pesten és Kecskeméten volt elhelyezve Duka altábornagynak 4 zászlóaljából és 32 lovas-századból álló hadosztálya; Egerben és a Dukla-szorosban volt még 6 zászlóalj gyalogság és 20 lovas század. A magyar fölkelő hadsereg tehát május harmadik hetében egészben véve 20,000 gyalogosból és 18,000 lovasból állott; ebből Mecséry altábornagy hadosztályára 4000 gyalogos és 3000 lovas esett.

²⁾ Kivéve azt, hogy a három hadosztályt Davoust Bessiéres tábornagy, a tartalék-lovasság parancsnokának rendelte alá; ma nem neveznének ki a három hadosztály részére közös lovassági parancsnokot, hanem az egyes hadosztály-parancsnokok egyenesen a hadtest-, illetve hadsereg-parancsnokságnak lennének alárendelve.

s a 16. számú chasseur-ezredet azonnal Wolfsthalba küldte, azon meghagyással, hogy tájékozást szerezzen a Pozsony és Köpcsény felé vezető útról; a szemle alkalmával csak azt tudták meg, hogy Ligetfalut néhány száz gyalogos és kevés lovasság tartja megszállva, a mi az ottani viszonyoknak tényleg meg is felelt; a Ligetfalu és a Pozsony mellett táborozó osztrák csapatok hadi erejére, valamint a Ligetfalu és a folyam közt emelt sánczokra vonatkozólag a francia chasseurök puhatolása eredménytelen maradt.

Május 27-én Lasalle a 8-ik huszár-ezredet küldötte Köpcsény és Oroszvárra s így összeköttetést létesített Montbrun lovas hadosztályával, mely Rajka vidékén földérintő szolgálatot teljesített. Maga Lasalle figyelemmel kísérte egy tekintélyes hadoszlop mozdulatait, mely Gross-Enzersdorftól Marchegg felé előrenyomulni látszott.

Ez volt Bianchi vezérőrnagy dandára, mely Hoffmeister ama jelentésére, hogy az ellenség Hainburgot és Wolfsthalt megszállotta, 27-én Pozsonyba küldetett, s a melyet május 28-án a Sinzen-dorf alezredes vezénylete alatt álló Landwehr-dandár követett. A védő őrség ily megerősítése által teljesen biztosítani akarták a Pozsony melletti átkelő pontot, mert a generalissimus úgy vélekedett, hogy az Aspern melletti aratott győzelem után a döntő csapást a francziákra a Duna jobb partján kell mérni.¹⁾

A hídfőnél álló hadtest fővezényletét Bianchi vezérőrnagy vette át; a hadtest három gyalogdandárból állott, megfelelő számú löveggel és lovassággal, a gyalogság 5672 embert számlált, ezen kívül volt 870 lovas és 22 löveg.²⁾

Bianchi, a ki a gondolható legrosszabb viszonyok közt vette át a hídfő védelmét s azt heteken át dicsőségesen folytatta, mint ember és katona sok érdemet szerzett.

Az erődítmények állapota május 14-ike vagyis a munka beszüntetése óta alig változott; időközben talán a Pötschen szigeten

¹⁾ Bianchi tábornok a főhadiszálláson, Deutsch-Wagramban, május 26-án azt a rendeletet kapta, hogy a hány hajót csak szerezhet, azokat mind Pozsony mellett összegyűjtse, hogy itt a hadsereg tervezett átkelésére két hajóhidat lehessen készíteni.

²⁾ *Bianchi* vezérőrnagy dandárja állott:

dolgoztak, mert már a Bianchi megérkezése utáni napon a szigeten lévő erődítmények a Ligetfalu birtokáért vívott harcban szerepet játszanak; vajjon Bianchi csapatai erősítették-e meg a szigetet, vagy Hoffmeister katonái végezték-e a munkát, az a különböző iratokból meg nem állapítható.

Mindenesetre föltűnő, hogy a május 20-tól 26-ikáig terjedő időben a mikor nem állott ellenség a hídfő előtt, semmit vagy igen keveset tettek annak tökéletesítésére. Bianchi eme mulasztást mentegette, kimutatván, hogy május 18-tól kezdve 200—300 munkásnál többet nem szedhetett össze, pedig 6000 munkásra lett volna szüksége, hogy eme «terjedelmes» sánczmunkát ilyen rövid időben befejezhesse; úgy vélekedik, hogy a gyors építés szempontjából okvetlenül szükséges egy hajóhíd összeállítása, melyen a munkások, az anyag és az élelmi szerek a sánczok közé legyenek szállíthatók; végre a tábornok azt hiszi, hogy az ellenség nem tűrte volna, hogy a munka befejeztessék és Davoust hadteste, mely az Aspern melletti csata tartama alatt is a Duna jobb partján állott, a munkát könnyen megakadályozhatta volna.

Ezen mentegetőzés daczára maga Bianchi tábornok terjedelmes munkálatokhoz fogott.

Május 29-én a hídfőt megszállotta, a Pötschen szigeten erődítményeket emelt, Ligetfalu őrségét megerősítette, a falut körül-sánczolta, végre lovasságot küldött az ellenség ellen.

a 60. sz. Gyulai gyalog-ezredből 2 zászlóalj 1265 ember
 a 39 sz. Duka gyalog-ezredből 2 „ 914 „
 Gróf *Sinzendorf* alezredes dandárja:

Alsó-ausztriai Landwehr	}	Schönborn	1	„	640	„
		Gilais	1	„	538	„
		Fraschma	1	„	460	„
		Beisselt	1	„	435	„

Hoffmeister vezérőrnagy dandárja:

az 58. sz. Beaulieu gyalog-ezredből 2 „ 1420 „

a 3. sz. chevaleugers ezredből 7 lovasszázad 870 lovassal.

összesen 10 zászlóalj 5672 ember és 7 lovas-

század 870 lovassal.

Ezek mellé beosztva volt 16 hat fontos, négy 12 fontos ágyú és két hét fontos taraczk.

Lasalle tábornok jelentései, melyekben Ligetfalu és a Pötschen sziget erősebb megszállásáról értesít, a történetekkel teljesen megegyeznek. A tényleges viszonyoknak meg nem felelt Lasalle ama nézete, hogy az osztrákok az állásokat nem foglalták el egész terjedelmükben, hanem hogy az osztrák csapatok a Duna jobb partján csak ide-oda portyáznak.

Május 30-án reggeli 8 órakor jelenti Lasalle, hogy a Ligetfalu előtti terepet négy osztrák főtiszt megszemlélte, mely alkalommal ugyanitt több munkás volt jelen, a kik a szükséges eszközökkel voltak ellátva és úgy vélekedik, hogy mindez szoros kapcsolatban lehet az erődítés tervének végrehajtásával; két órával később jelenti, hogy kémszemléje alkalmával tényleg meggyőződött arról, hogy az erődítési munkálatok megkezdődtek.

Eme jelentések alapján a francia főhadiszálláson azt következtették, hogy az osztrákok Pozsony mellett a Dunán átkelni szándékoznak, mit Napoleon meg akarván akadályozni, parancsot adott Davoust tábornagynak, hogy «Ligetfalut, bármibe kerüljön is ez, foglalja el.»

Világos, hogy ez által az osztrák hadsereg a folyamon való átkelésben meg lett volna akadályozva; az osztrák fővezérletnek tehát gondoskodnia kellett volna arról, hogy a hadsereg ily esélyeknek kitéve ne legyen.

Davoust a reá bízott hadműveletet egy erőszakos kémszemlével kezdte meg, melyet *június 1-én* este hajtott végre. Miért választotta erre az esti homályt s miért végezte szemléjét oly nagy erővel, mind két ténytet nehezen tudnók igazolni.

Lasalle tábornok, a ki a kivitellel megbízott, még május 31-én kérdi, vajjon intézzen-e támadást a falu ellen, vagy sem, «mert gondolom», így szól jelentésében, «hogy az ellenség eléggé szervezett arra nézve, hogy vállalatunkat megakadályozza.»

A kémszemle kivitelére kirendeltetett: Lasalle hadosztályának 16. sz. chasseur-ezrede, a hessen-darmstadti gyalogság egy zászlóalja, a 85. sz. sor-nyalozred és négy ágyú. Tényleg azonban csak a hesseni zászlóalj, néhány chasseur és a tüzérek vettek részt a küzdelemben.

E csapatok este 7 óra 45 perczkor rohanták meg Ligetfalut, a wolfsthal oldalról; a Pötschen szigeten fölállított két hat fontos

ágyú oldalról erősen tüzelt reájok; hogy a tüzet kikerüljék, a támadást mindjobban a falu délkeleti vége ellen intézték.

A falu eme részét a Duka és Gyulai ezredek tartották megszállva, melyek a támadást vitézül visszaverték.

Esti 10 órakor az ellenség a harczzal fölhagyott; a francziák kémszemléje eredménytelen maradt, mert azt, hogy az osztrákok Ligetfalut megszállva tartják, tudták a francziák már a kémszemle előtt is, azt pedig, vajjon vannak-e a falu mögött erődítmények, éjjel nem láthatták; de a kémszemlének az is volt egyik célja, hogy a francziák a falut hatalmukba kerítsék s e szempontból tekintve a vállalat kellő erő hiányában nem sikerülhetett.

Bianchi tábornok körülbelől 100-ra teszi az osztrákoknak az emberekben szenvedett veszteségét; a veszteséget kimutató lajstrom szerint a 39. sz. Duka-ezrednek volt két halottja; megsebesült 16 gyalogos és két tiszt; a 60. sz. Gyulai-ezredre nézve az adatok hiányoznak és ezeket a VI. hadtest összesítő kimutatásában sem találtuk; a francziák vesztesége 74 ember volt, kik három sebesült tűzért kivéve, a hesseni ezredhez tartoztak.

Nyilvánvaló volt, hogy a francziák ezen első kísérletükkel nem lesznek megelégedve, ezért Bianchi vezérőrnagy várta, hogy újabb támadást fognak intézni és pedig kellő erővel; az ütközetről szóló jelentésében, melyet június 2-án éjjeli 1 órakor Ligetfaluról a generalissimushoz küldött, lőszereket kér, úgy a gyalogság, mint a tüzérség részére, mert június 3-kára újabb ütközetet vár; sejtése helyesnek bizonyult.

Június 2-án a hadsereg vezérkari főnöke báró Wimpfen vezérőrnagy, érkezett Pozsonyba, hogy a hídfőt megszemlélje; a szemlénél elrendelte, hogy a vízkiömlés fölött azonnal hidak (2—2) készíttessenek el és e célból két hidász-század küldetett Pozsonyba; egyúttal meghagyta, hogy egy erődített vonal készítéséhez fogjanak, mely Ligetfalut dél felől körülzárja, jobb oldalon a pötscheni áig (400 lépéssel délnyugatra a ligetfalusi templomtól) húzódjék, baloldalon pedig a falu délkeleti oldalán elszigetelten álló ház-csoportnál végződjék.

Természetes, hogy eme sánczvonalt (11—11), mely öt sánczműből állott s a melyből ma már semmi sem látható, a rendelkezésre álló csekély munkaerővel egy nap (június 2-ika) folyamán

el nem készülhetett. Még akkor sem készültek volna el a munkával, ha azt nappal, az ellenség szeme láttára, folytatták volna. Tudnunk kell, hogy a gyalogságnak igen kevés sánczszerre van, gyalogsági ásók akkor még nem léteztek, s ennél fogva leginkább polgári osztályhoz tartozó munkásokkal kellett dolgoztatni s a munkánál olyan sánczszerkeket kellett használni a milyenek ép kaphatók voltak. Ezen kívül tekintetbe kellett venni, hogy a híd fő védő őrsége a június 1-seje és 2-ika közötti éjjelen harcban volt, melyet 3-án korán reggel még nem pihent volt ki, miért is újabb nehéz munkára nem volt szorítható; az építés ennél fogva csak június 2-án késő este vette kezdetét.

A nappal csendesen múlt el és az ellenség a munkát éjjel sem zavarta meg.

Június 3-án reggel több francia lovas-csapat, melyeket később tetemesen megerősítettek, nyomult a wolfsthaliban a Ligetfal felé; ezek voltak: a 8-ik huszárezred, továbbá Lasalle lovas hadosztályának 13-ik és 16-ik chasseur-ezrede, melyek körülbelül délutáni négy óráig az O'Reilly könnyű lovasezreddel csatároztak.

A mondott órában észrevehető volt, hogy tűzérsséggel ellátott erős gyalogsági oszlopok mozognak Wolfsthalból a hegyen keresztül Köpcsény felé; e községnél három támadó oszloppá alakultak, melyek közül a középső a köpcsény-ligetfalusi úton haladt előre és ezt jobbról és balról, irányt a község két végére véve, a másik két oszlop kísérte. Minden oszlop előtt egy csatár vonal mozgott; e vonal és az oszlop éle között voltak az ágyúk beosztva; Lasalle hadosztályának lovasezredei az oszlopok mögött csoportosultak. Az itt alkalmazott csapatok Davoust hadtestének Gudín hadosztályához¹⁾ tartoztak, számuk némelyek szerint 10,000, mások szerint 18,000 emberre rúgott, 20—30 ágyúval.

Ligetfaluban állott az 58. sz. Beaulieu-ezred, két ágyúval; Bianchi tábornok belátta, hogy a falu előtti be nem fejezett zárt sánczokat és erődöket oly nagy túlerővel szemben, a milyent Davoust

¹⁾ 15 zászlóalj, melyek részben a rajnai szövetség csapataiból állottak; bebizonyítható, hogy a küzdelemben részt vettek a hesseni csapatok és a 12., 21. és 85. francia gyalogezredek.

vezetett, sikerrel megvédeni lehetetlen s ezért elhatározta, hogy a küzdelmet a liget körüli sánczokra szorítja és meghagyta, hogy a Beaulieu-ezred ezek mögé vonúljon.

Chapui őrnagy, a második zászlóalj parancsnoka, kissé későn kapta e rendeletet, minélfogva az elvonulást későn foganatosította. Az ezred parancsnoka, Frœauf, többször megállította az első zászlóaljat, Bianchi tábornok egy tisztet küldött Chapuihoz, hogy őt a falu gyors elhagyására intse; az első zászlóaljnál egy löveg tengelye eltört s a löveget emberekkel kellett szállítani, mi az elvonulást késedelmezte; mindezek daczára még sem volt már annyi idő, hogy az egész második zászlóalj visszavonulhasson. Csupán $4\frac{1}{2}$ száznak sikerült kellő időben a sánczokba visszavonulni; $1\frac{1}{2}$ század, a zászlóalj-parancsnokkal együtt az ellenség kezébe került.

Alig vonult át a Beaulieu-ezred a hídon, az ellenség oszlopai Ligetfaluból már is előtűntek.

Hú képet kell alkotnunk magunknak a küzdő csapatok helyzetéről, hogy kellően méltányolhassuk azt a vitézséget, melyet azok a túlnyomó erővel szemben kifejtettek.

Egy gyöngye, alig egy méter vastag mellvéd, melyen az ellenséges ágyúk lövedékei akadálytalanul áthatoltak, volt az egyedüli fedezet; a vízkümlés a Duna vizének folytonos apadása folytán igen sekély lett s csupán a bal szárnyon nem volt átgázolható, más helyeken alig egy méter mély volt; a csapatok háta mögött a Dunán híd nem volt, vele szemben pedig túlerővel bíró ellenség állott.

Az ellenség a hidak felé (2—2) kezdett előnyomulni; egyik részről sem igen tüzeltek; de a mikor a három francia oszlop tömegei 200—250 lépésnyire közeledtek, akkor a védő őrség gyakorlása és tüzérsége a tüzelést nagy erővel kezdte meg, melynél a tüzérség kartácsokat használt.

A körülbelül 5000 embert számláló tömör oszlopok alig 500 lépésnyi szeles téren, a támadás minden előkészítése nélkül, nyomultak a sánczvonala ellen; manapság az ilyen támadás el sem lenne képzelhető s ha mégis megtörténnék, egyenlőnek volna tekinthető a szándékos öngyilkossággal.

A hihetetlen dolog azonban érthetővé válik, ha a terepviszonyokat és az akkor használt fegyverek hatását megismerjük.

A tüzérség nem támadhatott, mert nem volt olyan hely, a honnét a sánczot sikerrel lövetni lehetett volna. Ha föltételezzük, hogy a kérdéses területen a házak és más tárgyak akkor ép úgy állottak, mint ma,¹⁾ úgy a sánczvonatra csakis Ligetfalu délkeleti házcsoportja és az oroszvári Dunaág közötti térről lehetett egyenesen löni, az indirekt lövés az akkori lövegek szerkezeténél fogva (a mozsarakat kivéve) nem volt alkalmazható, de másrészt a távolság is nagy lett volna, mert a három és a hat fontos ágyúkkal, melyek akkor leginkább használtattak, csak 1200 legföljebb 1400 lépésnyire lehetett egyenesen löni; gurulatok hatása pedig, még sík és szilárd talajon is, csak 1500—1800 lépésre érvényesült. A 12 fontos ágyúkkal, melyek száma csekély volt, a lövés 1800, a gurulat 2000 lépésnyire volt lehetséges. Leghatásosabban működött a tüzérség a kartácscsal; melynek alkalmazásával a három és hat fontossal 400, a tizenkét fontossal 700 lépésnyi távoból löhetett.

A kartácsnak aránylag nagy hatásán alapult a tüzérség alkalmazása az ütközetben; a tüzérség a gyalogság tűzvonalaiba, vagy még előbbre vonúlt és kartácscsal lövöldözött. És ennél rendszeren nem érte nagy veszteség; mert a gyalogsági puska 600 lépésnyire vitt ugyan, de e távolságra 1.8 méter magas és 21.6 méter hosszú deszkafal alkalmazásával tett kísérleteknél minden 100 lövés közül csak egy talált; 400 lépésnyi távoból a lövések 11 %-a, 200 lépésnyi távoból a lövések 66 %-a és 100 lépésnyi távoból a lövések 75 %-a talált. Ha a puska fél ember magasságra irányított, a lövedék 200—250 lépésnél a földre csapódott és csak egyenes talajon, 2—3-szori újbóli fölcsapódás után vitt 400—500 lépésnyi távolságra; nagy emelékszög alatt kilöve, a lövedék 1000 lépésnyire haladt.

Ha meggondoljuk, hogy a puska úrmérete 17.5 mm. volt s így egy-egy katona kevés töltényt vihetett magával; ha meggondoljuk, hogy a töltéshez és a lövéshez tizenkét fogásra volt szükség, melyek mindegyike igen hosszú időt vett igénybe, hogy a szakaszok ösztüzét mindig dobpergés jelezte, hogy a harmadik sor, vagyis a puskák harmadrésze, a lövésben részt nem vehetett, —

¹⁾ Az 1809-iki terepviszonyok maig csak annyiban változtak, hogy a sánczvonat bal szárnyától kezdve, Ligetfalu keleti végéig új vasúti töltés húzódik.

akkor megértjük, hogy a tűzharcznak általában csak alárendelt szerep jutott osztályrészül és különösen a támadó félnek, épen a töltés körüli hosszadalmas eljárás folytán, le kellett mondania arról, hogy a döntő harcot tüzeléssel készítse elő, hanem arra kellett törekednie, hogy azt a támadó oszlop minél gyorsabb lökémével előidézze.

Az azon időkben kiadott hadparancsok ismételten elítélték a gyalogság korai tüzelését; minél gyorsabban bevesebben támadt az egyszerre alkalmazott tömeg, annál nagyobb eredményt reméltek az ütközettől.¹⁾

S ha a tömegek ilyen támadása a védők tüzelése következtében még sem sikerült, ez épen azt bizonyítja, hogy tüzzel való előkészítés nélkül, *pusztán* a tömeg támadása, lökeme által a tüzelő elleniséget visszavonulásra bírni akkor sem sikerült, most pedig még sokkal kevésbé sikerülhet.

Napoleonnak hatalmas támadó tömege elvérzett a Wagram melletti csatában, a 3. hadtest és a gránátosok golyói következtében; hasonlóképen az 1866. évi július 3-án szétrobbantották a porosz gárda-zászlóaljok, melyek Chlumot megszállva tartották, az 1. és 6. osztrák hadtestet; néhány év múlva pedig ugyane gárda ment tönkre, midőn a tüzelés által elő nem készített tömeges támadással St. Privatra tört.

Hasonló sors érte az 1809. évi június 3-án Gudín hadosztályát is Ligetfalu mellett.

Esti 7 órakor tört e hadosztály sűrű tömegben a hídakra, de a sánctvonal előtt 200—250 lépésnyire oly heves puska- és kartács-tűz fogadta, mely a támadást teljesen megghiúsította.

Az oszlopok elei eljutottak ugyan egészen a vízkiömlésig; sokan, a tisztek példáját követve, a vízben gázolva iparkodtak a híd ledobott padlóit visszahelyezni, a védő őrség tüze azonban megghiúsította a merész vállalatot s körülbelől 1/4 órai küzdelem után a francziák Ligetfaluba vonultak vissza.

Kevés idő múlva a francziák a támadást ugyanazon módon

¹⁾ 31,000 gyalogosból, 6000 lovasból és 100 ágyúból álló támadó tömeg kísérlette meg a Wagram melletti csatában az osztrák centrumot áttörni; de nem sikerült.

és ugyanazon irányban ismét megújították; de a híd helyreállítását nem kísérelték meg, mert az első támadás alkalmával meggyőződtek arról, hogy a vízkiömlés könnyen átgazolható.

Az oszlopok élei minden akadály nélkül mentek át a vízen, sok helyen a mellvédre is fölhatoltak, de az osztrák gyalogság szuronyokkal fogadta őket, s a támadókat mindannyiszor visszaverte.

Ekkor nevezetes esemény játszódtott le.

A támadó oszlopok hátulsó csapatai tér hiánya miatt a közvetlen támadásban részt nem vehettek, s a nyílt teren, teljesen védtelenül, ki voltak szolgáltatva az osztrákok golyóinak. Bármennyire vitézül viselték is magokat e csapatok, még sem tudták tovább tűrni, hogy a leghevesebb tűzben tétlenül álljanak; fegyvert ragadtak tehát és a védő őrséggel *az első sorokban álló bajtársak fejei fölött* csatártűzet kezdtek.

A támadók ez által még kellemetlenebb helyzetbe jutottak. Velök szemben volt az egyre tüzelő ellenség, hátulról pedig saját bajtársaik golyói fenyegették őket; fölhagytak tehát a kísérletekkel, hogy a mellvédre fölhatoljanak s félig a vízben állva, a tüzet viszonozni kezdtek. Nagy hévvel folyt a harc mind a két részről, de végre is a támadók visszavonulásával végződött.

Ezen második támadás a harcászat semmiféle szabályaiban nem gyökerezik, s egyszerűen a véletlen s a kényszerhelyzet kifolyása volt. A francziák mindenek előtt szálfegyverrel támadtak, azután a hátulsó s végre az elől levő csapatok kezdtek meg a tüzelést.

A francia parancsnokoknak nem sikerült a visszavonulókat Ligetfalu előtt megállítani; csak a faluban kezdtek ismét gyülekezni, honnan nemsokára harmadszor is előre törtek.

Ez alkalommal csak 50 lépésre közelítették meg a vízkiömlést, néhányszor lőttek s ismét gyorsan visszavonultak.

A francia tüzérségnek mind a három támadásban igen csekély része volt, a Ligetfalu és az oroszári ág közötti szabad térről lőtt néhányat a sáncz bal szárnyára.

Míg a harc folyt, beköszöntött az est.

Bianchi tábornok ki akarta zsákmányolni a győzelmet s az ellenséget üldözni kezdte. A sánczvonalon belül, a két híd (2—2) mellett állott jobbra a 60. sz. Gyulai-ezred, balra a Schönborn

nevét viselő Landwehr-zászlóalj. A tábornok kérdé, kinek lenne kedve kirohanást tenni, mire Maurer, a Gyulai-ezred zászlótartója, azonnal a hídon végig rohant s példáját körülbelől 120 bajtársa önként követte; még a közel álló tisztek is hozzájuk csatlakoztak, az utánok nyomuló nagy tömeget azonban a tábornok kénytelen volt visszatartani, mert nem akarta, hogy az esti homályban bizonytalan küzdelembe rohanjanak, mielőtt még az ellenség állapotáról biztosat tudhatnának.

A hidakon és a faluig elterülő térségen oly nagy volt a halottak száma, hogy a kirohanó csapat csak lassan, lépést menve, haladhatott előre, azonban mégis eljutott Ligetfalui, melyet az ellenség lángokba borított és elhagyott. A csapat bejárta a falu minden zúgát, számos sebesültnek segélyt nyújtott s néhány óra múlva visszatért a sánczok közé, mert az ellenség intézkedéseket tett, hogy a falut nagyobb erővel újra megszállja.

A védők veszteségét nem lehet pontosan megállapítani, de ez alig volt nagyobb, mint 360 ember, közte 13 tiszt; ezek közt volt a Beaulieu-ezred 1 $\frac{1}{2}$ századának hét tisztje és 110 katonája, kik a visszavonulásra a parancsot későn kapták meg s foglyúl estek.

A francziák veszteségére nézve az adatok szintén különbözök; Davoust tábornagy 700—800 halottat és sebesültet említ jelentésében; Wolfsthal és Köpcsény lakosai, kikhez a sebesülteket szállították, 3000—4000-re teszik a sebesültek számát. E szám akkor felelhet meg a valóságnak, ha fölteszszük, hogy e községekben az eddig folytatott küzdelemben megsebesült valamennyi francziát ápolták; június 3-án nem lehetett a francziáknak ily roppant vesztesége. Egy kém, a ki június 4-én Bécsből visszaütazott Győrbe, útközben találkozott 43 kocsival, melyeken 301 franczia sebesültet szállítottak.

Bianchi tábornok azonban az ellenség halottjainak és sebesülteinek számát mégis 3000—4000-re teszi.

A küzdelem után nagy öröm uralkodott a sánczokon belül. «A kimerült csapatoknak», írja a «Pressburger Zeitung» 1809. évi június 6-iki számában, «katonazene hangjainál frissítőket osztottak ki, s minden oldalról örömrivalgás hallatszott: Éljen a mi jó Ferencz császárunk és a mi vitéz hősünk, Károly főherczeg.»

E közben Bianchi tábornok összeállította a küzdelemről

szóló jelentését a generalissimus részére és előkészületeket tett újabb küzdelemre. Mindenek előtt löszereket kér a gyalogság és a tüzérség részére és pedig «oly gyorsan, a hogy az csak lehetséges», mert ha ezeket meg nem kapnám és holnap oly támadásnak lennék kitéve, mint a hogy tegnap voltam, akkor a löszereknek *nagy-mérvű és igen kárhoztatandó pazarlása* úgy gyalogságunk, mint tüzérségünk részéről, igen nagy zavarba hozhat engem.»

A küzdelemről szóló jelentés eme része nehezen érthető, mert az ellenség támadása épen a tüzelés következtében veretett vissza. Inkább az akkor szokásos irálynak dagályossága látszik ebben kifejezve s ma már másképen értelmeznők, mint abban az időben, midőn a szóvirágra nagy súlyt fektettek. A «haszontalanul alkalmazott tüzelés» által Bianchi tábornok talán csak azt akarja kifejezni, hogy sokat és gyorsan tüzeltek, hogy a löszerekkel nem takarékoskodtak; mert teljesen ki van zárva, hogy a nyílt szellemű Bianchi, a ki a hadsereg-parancsnoknak minden alkalommal jelentette, mit tehet vagy mit nem tehet az ellenség vállalatának meg hiúsulása után, ki világos előrelátással mindig a helyes gondolatot találja el, a ki fáradhatatlanul gondoskodott a kellő mennyiségű löszerről: lehetetlen, mondom, hogy egy ilyen katona a tüzelés értékét nem tudta volna kellőképen megbecsülni épen abban a helyzetben, a melyben hadteste akkor volt.

Az ellenség legújabb terveire vonatkozólag Bianchi azt véli, hogy az ellenség törekedni fog Ligetfalut megtartani; e helyet a jelentéstétel idején (július 3-án éjjeli 11 órákor) már meg is szállotta s az oda küldött járőröket minden ponton visszaverte. Az osztrák hadtest a hídfőbe be van zárva s e kényelmetlen helyzetből, Bianchi véleménye szerint, legcélszerűbb volna támadó előtörés által szabadulni; ettől azonban az ellenség túlnyomó erejére való tekintetből tartózkodnia kellett. Bianchi hiszi, hogy a védelmet tovább is sikeresen folytathatja, ha «*löszerekben hiányt nem fog szenvedni*». (Ez utóbbi szavak a jelentésben alá vannak húzva.)

Bianchi tábornok két Landwehr-zászlóaljat akar Marchegg-ről bevonni és egy hat fontos üteget kíván; fölhívja Mecséry altábornagyot, hogy az ellenséget Moson felől hátulról támadja meg; «ha az ellenség — mondja Bianchi — a hídfő közelében marad,

akkor a közel 10,000 főnyi védő őrséget ezen ostromhoz hasonló állapotból valami módon ki kell menteni.

Ez azonban sem az nap, sem a következő napokon nem következett be, hanem az ellenség ismételten megkísérelte a hídfő elfoglalását.

Június 4-én reggeli 4 órakor az ellenség 14 ágyút helyezett el a sánczok és a Ligetfalu közötti téren, 300—400 lépésnyire a sánczvonaltól, és délelőtti 10 óráig szüntelenül tüzelt a sánczokra és a hidakra, de a nélkül, hogy azokban nagyobb kárt okozott volna.

Délelőtt 10 órakor az ellenség a városra kezdett tüzelni; Bianchi azonnal megszüntette a védő tüzérség tüzelését, ezzel akarván elérni, hogy a francziák eme, a nemzetközi joggal ellenkező eljárásukat megszüntessék. A városi tanácshoz Bianchi átiratot intézett, melyben azon reményének ad kifejezést, hogy az ellenség ezen legújabb eljárása sokáig nem tarthat. Az ellenség délutáni egy órakor beszüntette a tüzelést és ágyúit hátrább vonta.

A június 4-iki ágyúzás aránylag nagy veszteséggel járt; 15 halott és 75 sebesült esett áldozatul; ennek magyarázatát abban találjuk, hogy az erődítmény több vonalát egész hosszában lehetett pásztázni s a csapatok az ellenség golyói ellen sehogy sem voltak védve; az erődítménynek 18 arcvonala volt, melyek közül nyolcat lehetett egész hosszában pásztázni. A város bombázása alkalmával több polgár megöletett és megsebesült, de a házakban a lövedékek kevés kárt okoztak.

Az ellenség vesztesége ismeretlen; három ágyúja leszereltette, de a délután folyamán Wolfsthalból hozott öt új ágyúval pótoltatott.

Már a hídfő bombázása alkalmával megkezdte az ellenség támadó erődítményeinek (12—12) építését; a június 4. és 5-ike közötti éjszakán a munkát majdnem befejezte s e mellett új ütegágyúkat is emelt. (13—13.)

Az ellenség fölhasználta a Ligetfalu keleti oldalán emelt lövegátony előtt a vízár által kimosott gödröket (ezek még mai nap is léteznek), hogy azokban tüzelő állást foglaljon, s onnan szakadatlanul tüzelt mindenre, a mit az erődítményben csak megpillantott; a védő őrség homokzsákokat helyezett a mellvédre s

ezek mögött több napon át úgyszólván szakadatlanúl tüzelt az ellenségre.

A védő őrség is fölhasználta a június 4. és 5-ike közötti éjszakát, hogy részint a lakosság, részint a csapatok alkalmazásával az árkot mélyebbre ássa, a mellvédet emelje és megerősítse, és harántgátakat emeljen; a következő éjszakákon a javítást és az erősítést folytatták.

Különben mind a két fél meglehetősen passiv magaviseletet tanúsított; a francziák azért, mert meggyőződtek arról, hogy sem a város bombázása, sem a sánczok lövetése, sem pedig azoknak rohammal való támadása által onnan az osztrákokat kiszorítani nem fogják; az osztrákok pedig azért, mert kirohanást, melylyel egyes-egyedül sikerülhetett volna az ellenséget visszanyomni, az ellenség túlnyomó ereje miatt és még azért sem mertek kezdeményezni, mert az ellenség néhány száz lépésnyire az osztrákok sánczvonala előtt szintén sánczokat emelt. Bianchi tábornok csapatainak nemcsak a hídfőt kellett megvédelmezni, hanem a Duna bal partját, Dévénytől egész Somorjáig, őrcsapatokkal kellett ellátni; minek folytán kirohanás esetén tulajdonképen csak mintegy 5000 ember állott Bianchi rendelkezésére.

Az ellenség attól tartott, hogy június 3. és 4-én kezdeményezett sikertelen vállalatai után, az osztrákok támadni fognak és épen ezért nem tért vissza Köpcsény és Wolfsthalba, hanem Ligetfalutól délre ütött tábornok, a melyben a pozsonyi várból tett megfigyelés szerint körülbelül 8000 ember volt.

A Duna folyton apadt, a vizkiömlés egyre sekélyebb lett, az árkok mélyítése lassan haladt előre, mert a talaj igen kavicsos volt, a sánczokhoz egyre könnyebben lehet hozzáférni; hogy ezt a védők legalább némileg megakadályozzák, az árkokban czölöpsort állítottak föl.

Ezen időbe (június 5—11) esik a Habern melletti (14—14) sánczok építése, hogy miután az oroszvári ág egyre jobban kiszáradt, a védő őrség ez oldalról jobban meg legyen védve; ugyancsak ekkor történt egy 36 emberből álló osztag kirohanása, melyet ez, a Pötschen szigetről a több száz franczia által megszállt Griechenau szigetre minden parancs nélkül kezdeményezett, a merész tettet azonban életével fizette meg; ugyanez időben a védők a

Pötschen szigeten két sánczot (15—15) emeltek, hogy magokat a francziák ellen Griechenau felől megvédjék.

Június 8. és 9-ike között éjszaka a francziák megkísérlették az átkelést Dévény mellett, de az ott állomásozó Landwehr-zászlóalj visszaverte őket; hasonlóképen nem vezetett sikerre, midőn a francziák kísérletet tettek a liget körüli erődítmény hídjait (2—2) fölgyújtani, mely czélból a június 10. és 11-ike közötti éjjelen több ember gyújtó szerekkel oda lopózott; de az őrség csakhamar észrevette és visszaüzte őket.

A francziák tetemesen megerősítették a Ligetfalu előtti támadó erődítések arczonalát; a 7 méter vastag mellvédek lőrészekkel voltak ellátva; a hídfő megtámadására azonban június 4-ike óta komolyabb lépést nem tettek.

Június 11-én a védők élénk mozgalmat vettek észre a Ligetfalutól délre fekvő táborban; csapatok vonultak el Oroszvár irányában s ezeket Wolfsthalból újabb csapatokkal pótolták; *június 12-én* reggel konstatalhatták, hogy a ligetfalusi táborban az ellenséges csapatok száma tetemesen apadt, az Oroszvár felé vezető úton pedig 16 ágyúval bíró tüzérséget pillantottak meg, mely az említett község felé menetelt; az üteggátonyok lőréseit a francziák elfődték.

Bianchi tábornok kémszemlét intézett Ligetfalu felé és a tüzérség is megkezdte a tüzelést az ellenséges üteggátonyra. Ez azonnal válaszolt; a Ligetfaluban elrejtett francia csapatokat fölriasztották, Wolfsthalból pedig egy csapatoszlop vonult ide. A hídfőről, valamint a várhegyről tett megfigyelések szerint 11 ágyú volt az üteggátonyban, 2000 ember állott Ligetfalu mellett és 3000 ember jött Wolfsthalból.

Miután az ellenség ereje megállapított, a kémszemle célja el volt érve; az ellenség még mindig oly erős volt, hogy a hídfőből kirohanást intézni nem lett volna tanácsos.

Igen érdekes Bianchi vezérőrnagy erre vonatkozó jelentése, melyet a generalissimusnak Deutsch-Wagramba küldött:

«Mivel csapataink igen kevés ellenséget láttak magokkal szemben, minden oldalról fölszólítottak, hogy kirohanást intézzek; minthogy azonban eme vállalat csak egyoldalú lehetett és egy pontra lett volna intézendő, a kirohanás tetemes veszteséggel járt volna, s ezenkívül nagyobb tervvel kapcsolatban nem volt folytat-

ható: fölhagytam e tervvel, annyival is inkább, mert az föladataimon kívül esett s arra vonatkozólag bővebb utasítással és föl-hatalmazással kellett volna ellátva lennem.

Eme jelentés egyaránt tanúságot tesz a csapat kitünő szelleméről és parancsnokának helyes gondolkodásmódjáról és előre-látásáról.

Azt ugyan remélhették, hogy a kirohanás az első mozzanatokban sikerülni fog, azaz hogy az ellenséget az üteggátonyból s az új sánczoktól kiverhetik, Ligetfalut újra elfoglalhatják, s oly állapotot teremthetnek, a milyen június 3-ika előtt volt. Sokkal nehezebb azonban arra a kérdésre felelni: mi a teendő ezután? Teljesen kellett mellőzni a szélesebb körű vállalatokat, mert ehhez hiányzott a szükséges erő, bármennyire is el volt gyöngítve az ellenség. A hídfőnél, a Pötschen szigeten és Habern mellett okvetlenül védő őrséget kellett hagyni, a Dévénytől Somorjáig terjedő folyamparton is őrködni kellett. Bianchi parancsnoksága alatt állott május 28-án 5672 gyalogos és 880 lovas; ez idő óta néhány száz ember elvérzett vagy megsebesült, s az erőfeszítő szolgálata, a sok munka, és az állandó táborozás a szabad ég alatt, bizonyára szintén apasztotta a hadtest számát.

Ha a hídfőnél, mely arczvonalban számítva 1700 lépésnyi kiterjedéssel bírt, ugyancsak 1700 emberből álló védő őrséget gondolunk, a Pötschen sziget és Habern őrizetére 400 embert, a Duna bal partjának megfigyelésére 400 embert és 200 lovaszt számítunk (ez utóbbiakra 20 kilométer hosszú folyampart őrizete lenne bízva), akkor a kirohanásra 3000 gyalogos és 600 lovas, vagyis egy gyalogsági és egy lovasezred maradna, melyet azonkívül még a győzelem kizsákmányolásánál igénybe kellene venni.

Mit is kezdetne e két ezred a nagy túlerővel szemben, különösen, miután tudva volt, hogy az olasz alkirály már útban van Gráczból Győr felé, hogy Napoleonnak segítségét hozzon.

Egy csöppet sem habozunk kimondani, hogy sokat nem ért volna az olyan kirohanás, melynek nem lett volna egyéb célja, mint az ellenséget sáncaiból kiverni és a mely igen nagy emberáldozatot követelt volna. A védő őrség föladata volt, a hídfőt a fő-sereg részére föntartani és nem lehetett föladata oly vállalatokba bocsátkozni, melynek állandó értékét a rendelkezésre álló eszközök

zök mellett biztosítani nem lehetne, s csak azt a kényszerűséget teremti vala, hogy a védő őrség szenvedett vesztesége a főszereg rovására pótolassék.

Ha a sánczokkal szemben álló ellenség számra nézve gyöngye lett volna s így kilátás lehetett volna, hogy az ellenség által emelt erődítmények csekély áldozattal elfoglalhatók, esetleg szétrombolhatók, ez esetben a kirohanásnak még akkor is lett volna jogosultsága, ha ez a parancsnok kitűzött föladatába szorosán nem is tartozik vala.

Az ellenség mozdulatai, melyeket június 11 és 12-én tett, abban lelik magyarázatukat, hogy József főherczeg a magyar fölkelő sereggel és János főherczeg az osztrák sereg egy részével Győr felé vonultak.

A háború kitörése alkalmával János főherczeg Velence területét támadta meg és többszörös küzdelem után sikerült neki az olasz alkirály seregét Vicenzán túl visszaszorítani.

Ama szerencsétlen harcok után azonban, melyeket a főszereg a Duna völgyében vívott s melyek azt Ausztriába visszavonulni kényszerítették, János főherczeg visszahívatott; május 1-én kezdte a visszavonulást, de csak június 13-án érkezett 21,000 gyalogossal és 4000 lovassal Győrbe, hol József főherczeg egy 9000 gyalogosból és 7000 lovasból álló magyar fölkelő hadsereget gyűjtött össze. Ezen késedelmezést az okozta, hogy János főherczeg seregének egy része védő célekből Tirolba, Horvátországba és Dalmáciába rendeltetett s hogy a sereg előrenyomulását az ellenség több ízben gátolta.

A Győr melletti erődök, lehetőleg gyorsan helyre állítottak, s más erődítmények egész sorozata kezdetett a Rába és a Rábca között.

Jenő alkirály, ki mindig János főherczeg nyomában volt, Davoust hadtestének egy része által hadseregét 40,000 emberre emelte és június 14-én megtámadta a két főherczeg hadseregét, mely a Rába és Pansa folyó közt táborozott s az osztrák-magyar sereget Komáromba szorította vissza.

Győr ostrom alá vétetett és június 22-én magát megadta.

Pozsonynál *június 13 és 14-én* az ellenség 16 mozsár számára gátonyt emelt a hídfő előtt és ott egyelőre hat mozsarat helyezett

el, 14-én este 10 órakor pedig megkezdte a hídfő lövetését, melylyel csak 15-én reggeli négy órakor hagyott föl; a reá következő éjjel a lövetést újra kezdte, 16-ika reggelig folytatta s ugyanaz nap nap este még egyszer ismételte; 17-én reggel a mozsarakat Győr ostromlása céljából elszállították.

A hídfő lövetése alkalmával öt ember elesett és huszonhat megsebesült.

Június 18-án este Bianchi tábornok kémszemle céljából egy kisebb csapatot küldött Oroszvárra, mert az a hír járta, hogy az ellenség, a mikor erejét Ligetfaluban tetemesen leszállította, Oroszvárt is elhagyta. Bianchi tábornok a 39. sz. Dukaezredbeli Pustelnik főhadnagyot bízta meg, hogy június 18-án este ötven emberrel hajózzon a folyam mentén Oroszvárig és az ellenség viszonyai felől tudomást szerezzen.

Pustelnik Oroszvár fölött kötött ki, körülbelül két kilométernyire a falutól, őrséget rendelt a hajó őrizetére s néhány emberrel titokban a faluba ment, hová a délután folyamán 260 francia érkezett négy ágyúval; őrség sehol sem volt, még az ágyúk mellett sem. A francziák a házakba visszavonulva aludtak; könnyen meg lehetett volna őket támadni, ágyúikat elvitetni és valamenynyit foglyúl ejteni; Pustelnik azonban, a kinek szigorúan megparancsoltattott, hogy portyázása alkalmával a lehetőségig titkosan járjon el, erre nem csábította el magát. Az osztrák hadsereg ugyanis Pozsonyon kívül még e helyet szemelte ki, hol esetleg a folyamon átkelhet, s ezért nem akarta a francziák figyelmét ezen átkelő helyre fölhívni. Pustelnik beszélt a község bírájával, fölvilágosításokat nyert tőle és végül sikerült neki hajójához teljesen észrevétlenül ismét visszajutni, melylyel azonnal a folyam bal partjára evezett, onnan pedig Pozsonyba a hídfőhöz tért vissza.

E közben János főherczeg hadteste Komáromból a Nagy-Csallóközbe érkezett. A generalissimus terve szerint Győrt föl kellett volna szabadítani s e célból szükséges lett volna Csicsó mellett hajó-hídat rögtönözni, melyen a hadtest a folyamon átkelhetne.

E terv azonban nem valósult meg.